

Bài học về trau dồi Tiếng Việt *

... Lần ấy, Bác Hồ về thăm nhà máy cơ khí Gia Lâm. Trong buổi làm việc, cán bộ báo cáo tỉ mỉ thành tích, từ việc sản xuất nhanh, nhiều, tốt, rẻ, vượt chỉ tiêu kế hoạch, đến việc chăm lo đời sống công nhân, phong trào phụ nữ “bốn tốt”, thanh niên “ba sẵn sàng”... Nghe xong, Bác hỏi: “Còn gì nữa, nói hết đi”. Bí thư Đảng ủy đáp: “Thưa Bác, hết rồi ạ”. Bác nghiêm nghị nói: “Nhà máy có khí già lắm sao không thấy nói đến?”. Mọi người ngơ ngác, một lúc sau, có người mới hiểu ra là trước công có tấm biển đề tên nhà máy mà không đánh dấu, thành ra có thể đọc thành “Nhà máy có khí già lắm”.

Cụ Hoàng Đạo Thúy cũng kể lại:

“Có lần Hội đồng Chính phủ họp, có những người nói rõ ràng, gọn ghẽ, nhưng cũng có người nói văn hoa miên man. Bác Hồ vẫn chăm chú lắng nghe, thỉnh thoảng ghi vài chữ. Khi diễn giả ngừng lời, Bác hỏi: “Hết chưa?”. Vị kia đáp: “Dạ, hết”. Bác mới nhẹ nhàng bảo “Chú chỉ định nói thế này... thế này... làm gì mà dài thế?”. Bác không thích cái lối khi không cần mà lại nói, viết pha tiếng nước ngoài. Lần ấy đến một hội nghị, Bác đọc hết các khẩu hiệu, tỏ ra khó chịu, bảo: “Rất tiếng lai”. Tệ nhất là mấy anh quân sự. Các đồng chí Kalinin, Lênin đều ghét cái lối “lai” chữ này!”.

Năm 1946, sau ngày Tổng tuyển cử đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ cộng hòa, Bác Hồ về thăm Nam Định. Lúc xe qua vườn hoa, thì một học sinh trường trung học Nguyễn Khuyến, anh Phạm Hữu Dung, chạy ra tặng Bác một món “quà” gồm mấy số báo “Tập viết” chép tay, trong đó có một số về Tổng tuyển cử 6-1-1946, hai tấm chân dung của Bác do anh Nguyễn Thế Hưng vẽ, khắc gỗ và in (một đề biểu Bác, một đề xin chữ ký của Bác).

Số là sau Cách mạng tháng Tám 1945, tại trường Nguyễn Khuyến (tức trường Cao đẳng tiểu học Nam Định cũ) cũng như các trường khác trong nước, các môn học đều được dạy bằng tiếng Việt. Một số học sinh hăng hái nhất đã cho ra tờ báo viết tay “Tập viết” để luyện tiếng Việt thật tốt. Phụ trách tờ báo là các anh

Phạm Hữu Dung, Nguyễn Thế Hưng, Lê Quý An, Vũ Văn Tào... và nhiều học sinh chủ yếu là ở năm thứ tư tự nguyện làm cộng tác viên. Nhóm “Tập viết” còn có “Tủ sách Tập viết” do anh em góp lại, dùng chung. Họ còn định ra cái lệ: Ai nói tiếng Việt mà đem tiếng Pháp vào thì bị phạt mấy xu, sung vào quỹ báo...

... “Quà” gửi rồi, có người nghĩ là Bác sẽ vui lòng, nhưng có người lại lo lắng về việc làm táo bạo này.

Vào đầu tháng 3-1946, mấy anh học sinh được thầy hiệu trưởng gọi lên, hỏi: “Các anh có gửi thư lên Hồ Chủ tịch à?” thì ai nấy đều hồi hộp, lo lắng... Khi mở chiếc phong bì to bằng bìa cứng ra thì cả thầy trò đều sung sướng. Có hai bức thư một là của ông Vũ Đình Huynh, Bí thư Đảng ủy Phủ Chủ tịch cho biết Bác Hồ đã nhận được thư và báo, hai là thư trả lời tự tay Bác viết. Quả là Bác rất vui lòng vì học sinh đã biết học tập, trau dồi tiếng Việt, Bác viết:

“Thân gửi các cháu ‘Tập viết’

Bác có mấy lời khuyên các cháu:

Ý tứ nên rõ ràng,

Lời lẽ nên phổ thông,

Câu chữ nên ngắn gọn,

Chúc các cháu thành công,

Thân ái

Hồ Chí Minh”.

Kèm theo bức thư, Bác Hồ còn gửi tặng một tấm ảnh của Người và gửi lại tấm chân dung khắc gỗ có chữ ký, như yêu cầu của nhóm “Tập viết”.

Mấy học sinh hồi ấy, có người nay là liệt sĩ, có những người là cán bộ giảng dạy đại học, là giáo sư từng giữ cương vị thứ trưởng, vụ trưởng... nhưng không ai quên và suốt đời ra sức thực hiện lời dạy của Bác:

“Giữ gìn sự trong sáng của tiếng Việt”.

*Theo Bác Hồ với sự nghiệp trồng người,
Trần Sâm - Cảnh Nguyên - Đào Tam Tinh,
Nxb Dân trí, 2010, tr.245 - 247*

* Trích theo “Phong cách diễn đạt của Bác Hồ”, Nxb Hồng Đức, 2018.